

usûl

İslam Araştırmaları

Islamic Researches / بحوث إسلامية

Sayı: 8, Temmuz-Aralık 2007

usûl

İslam Araştırmaları

Islamic Researches / بحوث إسلامية

Sayı: 8, Temmuz-Aralık 2007

ISSN 1305-2632

Sahibi/Publisher

Yavuz KAMADAN

Editör/Editor-in-Chief

Faruk BEŞER

Editör Yardımcısı/Associate Editor

Ahmet BOSTANCI

Yayın Kurulu / Editorial Board

Abdullah AYDINLI (Sakarya Ü.) / Sabri ORMAN (İstanbul Ticaret Ü.) H. Mehmet GÜNAY (Sakarya Ü.) / Hayati YILMAZ (Sakarya Ü.) İbrahim KALIN (College of the Holy Cross MA, USA) / İrfan İNCE (Sakarya Ü.) Atilla ARKAN (Sakarya Ü.) / Fuat AYDIN (Sakarya Ü.) / Murteza BEDİR (Sakarya Ü.) Erdinç AHATLI (Sakarya Ü.) İsmail ALBAYRAK (ACU National, Avustralya) / Mehmet ÖZŐENEL (Sakarya Ü.) Muhammet ABAY (Marmara Ü.) / İbrahim EBU RABİ (Hartford Seminary, USA) / Yavuz KAMADAN (Sakarya Ü.) / Muammer İSKENDEROĞLU (Sakarya Ü.)

Danışma Kurulu / Advisory Board

Ahmet DAVUTOĐLU (Beykent Ü.) M. Sait ÖZERVARLI (İSAM)
Ahmet GÜÇ (Uludağ Ü.) Mehmet BAYRAKDAR (Ankara Ü.)
Ali ERBAŐ (Sakarya Ü.) Mehmet PAÇACI (Ankara Ü.)
Alparslan AÇIKGENÇ (Fatih Ü.) Mesut OKUMUŐ (Hitit Ü.)
Bilal GÖKKIR (S.Demirel Ü.) Muhsin AKBAŐ (O.Mart Ü.)
Cağfer KARADAŐ (Uludağ Ü.) Musa YILDIZ (Gazi Ü.)
E. Sait KAYA (İSAM) Mustafa KARA (Uludağ Ü.)
Ejder OKUMUŐ (Dokuz Eylöl Ü.) Mustafa ÖZTÜRK (Çukurova Ü.)
Ferhat KOCA (Hitit Ü.) Ö. Mahir ALPER (İstanbul Ü.)
Hasan HACAK (Marmara Ü.) RaŐit KÜÇÜK (Marmara Ü.)
İ. Kafi DÖNMEZ (Marmara Ü.) Recep KAYMAKCAN (Sakarya Ü.)
İbrahim HATİBOĞLU (Uludağ Ü.) Suat YILDIRIM (Marmara Ü.)
M. Ali BÜYÜKKARA (O.Mart Ü.) Őükrü ÖZEN (İSAM)
M. Erol KILIÇ (Marmara Ü.) Yunus APAYDIN (Erciyes Ü.)

Sayı Hakemleri / Referees on This Issue

Murtaza BEDİR / Murat SÜLÜN / İsmail ALBAYRAK / Faruk BEŞER / Ali DURUSOY
Ahmet KAYACIK / Erdinç AHATLI / Ahmet YÜCEL / Adil BEBEK
Hatice Kelpetin ARPAGUŐ / Sadık KILIÇ / Hamza ERMİŐ / Ahmet BOSTANCI / İlyas ÇELEBİ
Süleyman AKKUŐ / İbrahim ÇAPAK / Ömer AYDIN / Cağfer KARADAŐ

Usûl İslam Araştırmaları hakemli bir dergidir.

Yılda iki sayı olarak yayımlanır. Yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

İletişim / Communication

Ahmet BOSTANCI, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi

Ozanlar / ADAPAZARI / TÜRKİYE, +90 (264) 274 30 60 /155 GSM: +90 (532) 706 73 67

Web: <http://www.usuldergisi.com>, E-posta: abostanci@hotmail.com, bostanci@sakarya.edu.tr

Ocak 2008

Delâ' ilu'n-Nübüvvenin İşlevselliği Üzerine

*Nimetullah AKIN**

On the Functionality of Dala'il al-Nubuwwah (Proofs of Prophethood)

Allah the Almighty sent prophets to convey/inform his commandments to the humanity and gave them some proofs to confirm their prophethood. The evidences of prophethood differ from prophet to prophet depending on general circumstances of the period and understanding of the people. For instance Moses was given power of transformation of his rod to serpent in a period when magic was very popular. Similarly, Jesus was given permission to return dead to life in a period when medicine was in demand. The Qur'an was given to the prophet Muhammad as a challenging revelation with its text and contents when the rhetoric was appreciated. Sources inform us that the prophet, beside the Qur'an, produced visible miracles and gave notice of some future events. But, do these miracles, which aim to encourage and comfort the prophet and his companions, have any function in confirmation of the prophethood of Muhammad? This article discusses the functionality of the above-mentioned miracles from the perspective of proof of prophethood of Muhammad.

Key Words: Miracle, Dala'il, Nubuwwah, Ghayb, Signs of Qiyamah, Fitan, Muhammad, Prophethood

Anahtar Kelimeler: Mucize, Delail, Nübüvvet, Gayb, Kıyamet Alametleri, Fiten, Hz. Muhammed, Peygamberlik

İktibas / Citation: Nimetullah Akın, "Delâ' ilu'n-Nübüvvenin İşlevselliği Üzerine", *Usûl*, 8 (2007/2), 47 - 70.

GİRİŞ

Evreni ve onun içinde bulunan eşyayı yoktan var eden Yüce Allah yaratılışın bir parçası olarak insanları kendisine kulluk etsinler¹ diye yeryüzüne halife kılmış,² daha sonra emir ve yasaklarını bildirmek üzere yine insanlar arasından seçtiği elçiler göndermiştir. Seçilen bu elçiler tarih boyunca

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis ABD Öğretim Üyesi (Yrd. Doç. Dr.), nakin@comu.edu.tr

¹ Ez-Zâriyât 51, 56

² El-Bakara 2, 30

insanları doğru yola ulaştırmak için çaba göstermişler, davetleri bazen hüsnü kabul bazen de inkârla karşılık bulmuştur. Yeri gelmiş kendi davalarının haklılığını ispat etmek için destek aramak durumunda kalmış ve Allah'ın yardımı ile bir takım mucizeler ortaya koyarak muhataplarından bazılarını ikna etmiş ve hak davalarına kazandırmışlar, diğer bir kısmını da inkârlarını ispat sadedinde acze sürüklemişlerdir.

Yüce Allah her Peygambere kendi peygamberliğini kanıtlamaya yardımcı olsun diye bazı işaret ve mucizeler verirken dönemin şartlarını ve muhatap oldukları kitlenin anlayışını, bilgisini ve algısını dikkate almıştır. Sihrin ve sihirbazlığının altın çağını yaşadığı bir dönemde Hz. Musa'yı Firavuna gönderen Yüce Allah, ona esasını yılan şekline sokma kudretini vermiş ve sihrin en üst seviyede olduğu bu dönemde Hz. Musa söz konusu mucizesi ile dönemin en değme sihirbazlarını şaşkın ve aciz bırakarak onların hak yola girmelerini sağlamıştır.³ Hz. Süleyman'ın, Belkıs'ın tahtını bir hayli uzun bir mesafeden göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir süre içerisinde getirtmesi⁴ de bu neviden bir eylem sayılabilir. Nitekim insanı aciz bırakan bu harikulade eylem Belkıs'ın iman etmesine vesile olmuştur.⁵ Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi, saklı eşyaların yerini haber vermesi, hastaları iyileştirmesi⁶ gibi Kur'ân-ı Kerîm'de bahsi geçen birçok eylem bu mucizeler zincirine eklenebilir.

Her mucize peygamberliği ispat konusuyla sınırlanamayacağı gibi peygamberliği ispat için sunulacak deliller de mucizelerden ibaret değildir. Mucize ve delil ayrımını yapan Ebû Hâtim er-Râzî (277/890) Hz. Peygamber'in mucizelerinin tasnifinde şu ifadeleri kullanır: "Mucizeler hem *mucize* hem *delâ'il* (deliller) olarak isimlendirilir. Mucize olarak isimlendirilir, çünkü bunlar nebiler tarafından ortaya konan ve benzerini meydana getirme konusunda bir başkasını aciz bırakan sebeplerdir. Delâ'il olarak adlandırılması ise peygamberlik davasının doğruluğuna delil oldukları içindir. Ancak bazı sebepler vardır ki *delâ'il* oldukları halde *mucize* olarak isimlendirilemezler, çünkü peygamberliği ispat sadedinde delil olsalar da, meydana gelmelerinde peygamberlerin değil başkalarının rolü vardır. Bir

³ Tâ-hâ 20, 17-22; 56-74

⁴ En-Neml 27, 38-43

⁵ En-Neml 27, 44

⁶ Âl-i 'İmrân 3, 49; el-Mâ'ide 5, 110

peygamberin kendinden sonra gelecek bir peygamberin gelişini haber vermesi ve gelecek olanın peygamberliğine delil olması böyledir. Tevrat, İncil ve diğer kitaplarda Hz. Muhammed'in peygamberliğine delil olarak yer alan ifadeler de bu bağlamda değerlendirilir. Aynı şekilde mesela Bizans Hükümdarı Kısra döneminde sütunların yıkılması gibi evrende cereyan eden olaylar da bu kapsamda yer alır. Sütunların neden yıkıldığını kâhinlere soran Bizans Hükümdarına kâhinler bunun gelecek bir peygamberin, Hz. Muhammed'in ortaya çıkacağına delil olduğunu söylerler. ... Bütün bu tarz olaylara *delâ'il* denir mucize denmez. Çünkü bunların meydana gelmesinde bizzat peygamberin bir rolü yoktur.”⁷

Nübüvveti ispat çabası sadece peygamberlerle sınırlı kalmamış, onların bağlıları da gerek kendi peygamberlerinin ifade ve davranışlarını, haberlerini yorumlayarak ve gerekse daha önceki peygamberlerin kitaplarında yer alan bilgi ve haberlerden yola çıkarak bağlı oldukları nebilerinin nübüvvetini ispat etme çabası içinde olmuşlardır. Bütün semavi dinlerin geleneğinde o dinin mensuplarının tabi oldukları ve yolundan gittikleri peygamberlerinin hak peygamber olduğunu ispat için dayanak arama girişimlerinde buldukları bir gerçektir. Bu delil arama ve sunma girişimi, hedef kitlesi ve amacına göre yön alabilmekte ona göre şekillenebilmektedir. Hıristiyanların Hz. İsa'nın peygamber olduğuna dair Tevrat'ta ve Yahudi dini literatüründe delil aramalarını, ya da Müslümanların Hz. Peygamber'in nübüvvetine kanıt bulma noktasında Tevrat ve İncil'e, daha öz bir ifade ile Kitâb-ı Mukaddes'e başvurmalarını bu şekilde değerlendirebiliriz. Dolayısıyla her din mensubu kendi peygamberinin otantikliğini hem din içinden hem de din dışından bir takım delillerle destekleme arzusu içinde olmuştur. Aynı arzu biz Müslümanlar için de geçerlidir. Tarih boyunca İslam uleması arasında Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat yönünde birçok girişim ve bu girişim sonucu ortaya çıkmış eserler vardır.⁸

⁷ Ebû Hâtim er-Râzî, *A'lâmu'n-nübüvve*, thk. Şalah Şavî, Encümen-i Felsefe-i İnan, Tahran 1977, s. 193.

⁸ Bu konuyu bilinebildiği kadarıyla ilk defa İbn İshâk ele almış ve *Siyer* isimli eserinde açtığı “A'lâmu'n-nübüvve” başlığı altında Hz. Peygamber'in mucizelerinden kabul ettiği bazı haberlere yer vermiştir. İbn İshâk, *Siyeru İbn İshâk, el-musemmâ bi-kitâbi'l-mübtede' ve'l-meb'aş ve'l-meğâzi*, thk. Muhammed Hamidullâh, Hayra Hizmet Vakfı, Konya 1981, s. 257-264. Ayrıca bkz. Yusuf Şevki Yavuz, “Delâ'ilü'n-nübüvve”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 1994, c. 9, s. 116.

Bu makalenin yazılmasındaki amaç Hz. Peygamber'in nübüvvetini kanıtlamak için kullanılan ve klasik literatürde yer alan delillerin, güncellik ve işlevsellik açısından değerlendirilmesidir. Konu işlenirken söz konusu delillerin tasnifinde İslam literatüründe sunulan klasik sınıflandırma esas alınacak ve burada yer alan veriler ışığında değerlendirme yapılacaktır. Ancak sınıflandırma noktasında Ebû Hâtim er-Râzî'nin de işaret ettiği "sadece delâ'il niteliği taşıyan kanıtlar" ve "Hz. Peygamberin bir mucizesi olarak kullanılan deliller" şeklindeki ayırım dikkate alınacaktır. Rivayet ve haberlerin sıhhat açısından değerine gereksinim duyulduğu takdirde işaret edilecek ama amaç onların sahih ya da zayıf olduklarını tespit olmadığından tek tek rivayetlerin sıhhat açısından değeri üzerinde durulmayacaktır. Böyle bir tespit ameliyesi zaten bir makalenin hacmi dışındadır. Burada daha çok Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat aracı olarak kullanılan delillerin gerçekten bir ispat fonksiyonuna sahip olup olmadıkları ve Hz. Peygamber'in kendi nübüvvetini kanıtlama noktasında böyle bir yola başvurup vurmadığı, ondan meydana gelen hissî mucizelerin ve verdiği gaybî haberlerin böyle bir amaç için kullanılıp kullanılmayacakları üzerinde durulacaktır.⁹

1. HZ. PEYGAMBER'İN NÜBÜVRETİNİ İSPAT BAĞLAMINDA ÖNE SÜRÜLEN DELİLLER

İslam literatüründe genel anlamda *delâ'ilü'n-nübüvve*,¹⁰ *me'âlimü'n-nübüvve*,¹¹ *a'lamu'n-nübüvve*,¹² *işbâtu'n-nübüvve*¹³ gibi başlıklar altında¹⁴

⁹ Bu makalenin yazımında Erdoğdu Ahatlı'nın Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde doktora tezi olarak hazırladığı ve 1999 yılında sunduğu *Muhaddislerle Göre Peygamberlik Delilleri (Delâ'ilü'n-nübüvve)* isimli çalışmasından birçok noktada istifade edilmiştir. Söz konusu çalışma *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği* adıyla önce Değişim Yayınları (İstanbul 2002) daha sonra Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları (Ankara 2007) tarafından yayınlanmıştır. Bu makalede son baskı esas alınmıştır.

¹⁰ Bu ismi taşıyan kitapların en meşhuru Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin el-Beyhâkî'nin (458) eseri olan *Delâ'ilü'n-nübüvveti ve-ma'rifetu ahvâli şâhibu's-şerî'ati*, Thk. 'Abdu'l-mu'tî Kâ'acî, 7 cilt, Dâru'l-kütübî'l-'ilmiye, Beyrut 1985.

¹¹ Bk. Ca'fer es-Subhânî, *Me'âlimü'n-nübüvveti fi'l-Şur'âni'l-kerim, muhâdarâtu'l-üstâz eş-şeyh ca'fer es-sübhânî, bi-kalemi ca'fer el-hâdî*, Dâru'l-advâ' Beyrut 1984.

¹² Ebû Hâtim er-Râzî, *A'lâmu'n-nübüvve*, thk. Şalah Şavî, Encümen-i Felsefe-i İslam, Tahran 1977; Kurtûbî, *İ'lâmu bi-mâ fi dîni'n-naşârâ mine'l-fesâdi ve'l-evhâmi ve izhârî mahâsini dîni'l-islâmi ve işbâti nübüvveti nebiyyinâ muhammedin 'aleyhisselâm*, thk. Ahmed Hicâzî es-Sakka, Dâru't-turâşî'l-'arabî, Kahire 1950.

Hız. Peygamber'in nübüvvetine kanıt olabilecek bilgileri bir araya getiren eserlere veya eserlerdeki bölümlere baktığımızda genel anlamda şu konulara değindiklerini görmekteyiz: 1. Önceki semavi kitaplarda Hız. Muhammed'in (a.s.) peygamberliğine dair işaretler.¹⁵ 2. Hız. Peygamber'in görevlendirilmesinden önce onun peygamberliğine işaret olarak meydana gelen olaylar.¹⁶ 3. Kur'ân-ı Kerîm'in ifade ve içeriğinin mucize olması ve geçmişten ve gelecekte verdiği haberler.¹⁷ 4. Hız. Peygamber'in gösterdiği mucizeler.¹⁸ 5. Hız. Peygamber'in geçmiş ve geleceğe dair verdiği haberler.¹⁹

Hız. Peygamber'in nübüvvetini ispat sadedinde yer verilen delillerin tasnifi, delilin çeşidi, meydana geliş zamanı gibi çok farklı etkenler göz önüne alınarak yapılmıştır. Yukarıda da işaret edildiği üzere bu makalede Hız. Peygamber'in müdahalesi olup olmadığı merkeze alınarak nübüvvet delilleri, "Hız. Peygamber'in Bir Mucizesi Olma Niteliği Taşımayan Deliller (Delâ'il)" ve "Hız. Peygamber'in Nübüvveti İspat Bağlamında Kullanılan Mucizeleri" şeklinde sınıflandırılacaktır.

1.1. Hız. PEYGAMBER'İN BİR MUCİZESİ OLMA NİTELİĞİ TAŞIMAYAN DELİLLER (DELÂ'İL)

1.1.1. Önceki Semavi Kitaplarda Hız. Peygamber'in Geleceğini Bildiren Haberler

Her din mensubunun kendi peygamberinin izlerini önceki semavi kitaplarda arama çabasına vurgu yaparken şu noktayı da gözden uzak tutmamak önem arz etmektedir. Müslümanların önceki semavi kitaplarda Hız. Peygamber'e dair işaretler aramaya çıkmalarının sebepleri ve dayanakları

¹³ Et-Taberî, İbn Rabben, *ed-Dînu ve'd-devletu fi işbâti nübüvveti'n-nebiyyi 'aleyhisselâm*, Dâru'l-afâkî'l-cedide, Beyrut 1982.

¹⁴ Bu konudaki isimlendirmeler için bkz. Yavuz, "Delâ'il", s. 115.

¹⁵ Ebû Hâtîm er-Râzî, *A'lâm*, s. 195-198; Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 1, s. 373-384; Ebû Nu'aym, *Delâ'ilu'n-nübüvve*, thk. Muhammed Revvâs Kâl'acı, Dâru'n-nefâ'is, Beyrut 1991, c.1, s. 39 vd.; Kurtubî, c.3, s. 263-280

¹⁶ Ebû Hâtîm er-Râzî, *A'lâm*, s. 199 vd.; Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 1. s. 80 vd.

¹⁷ Kurtubî, *İ'lâm*, c.3, s. 323-348.

¹⁸ İbn İshâk, s. 257-264; Beyhâkî, Hız. Peygamber'in mucizelerini onun hayatının akışı içerisinde eserinin değişik bölümlerinde ele almıştır; İbn Hâzım, *Cevâmi'u's-sîre*, s. 7-14; Kurtubî, *İ'lâm*, c.3, s. 348-389.

¹⁹ Ebû Nu'aym, *Delâ'il*, c.2, s. 58. Ayrıca krş. Ahatlı, *Peygamberlik*, s. 66-151; 157-225. Yazar burada Nübüvveti ispat delillerini önce oluşum zamanlarını dikkate alarak Peygamberlik öncesi (s. 66-151) ve sonrası (s. 157-225) şeklinde ikiye ayırmış, sonra da bölüm içinde delilleri oluşum yapılarına göre sınıflandırmıştır.

öyle bir elin tersi ile itilip kenara atılacak cinsten değildir. Öncelikle Kur'ân-ı Kerim'de çeşitli ayetlerde bu konu üzerinde durulduğu ve bununla ilgili bilgiler verildiği bilinen bir gerçektir. El-A'râf Sûresi'nde açık bir şekilde Hz. Peygamber'in Tevrat ve İncil'de bahsinin geçtiğini bildiren ifadeler yer almakta²⁰ eş-Şaff Sûresi'nde de Hz. İsa'nın Peygamber Aleyhisselâm'ın geleceğini müjdelediğine dair daha net ifadeler kullanılmaktadır.²¹

Bu ve benzeri ayetler Müslümanların Tevrat ve İncil'de Hz. Peygamber'in işaretlerini arayışlarının temel gerekçelerini oluşturmuş ve Müslümanlar Hz. Peygamber'in Kitab-ı Mukaddes'teki izlerinin peşine düşerek değişik araştırma yöntemleri kullanmak suretiyle ilgili müjde ve işaretleri tespit edebilme çabası içine girmişlerdir. Hatta Hz. Peygamber'in nübüvvetinden önce onun geleceğini Kitab-ı Mukaddes'teki işaretlerden tespit eden bazı kimselerin arayış içinde olduğuna dair haberler siyer kitaplarında yer almaktadır.²²

Rivayetlerden yola çıktığımızda, bu tespit çabasının sahabe dönemi gibi çok erken bir zamanda başladığını ifade etmek mümkün gözükmemektedir.²³ Daha çok 'Abdullâh b. Selâm, Ka'b el-Ahbâr ve Vehb b. Münebbih gibi mühtedilere dayanan haberlerde Hz. Peygamberin sıfatlarından, isimlerin-

²⁰ El-A'râf 8, 157: "Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoymaz. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar."

²¹ Eş-Şaff 61, 6: "Meryem oğlu İsa'da: 'Ey İsrailoğulları! Ben Allah'ın size gönderilmiş elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek olan Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o kendilerine açık deliller getirince, «Bu apaçık bir büyüdür» dediler."

²² Hz. Peygamber'in genç yaşta iken yaptığı Şâm seferinde yol üstündeki Busrâ kasabasında bir Manastırın rahibi olan Bahîra, sorduğu sorularla onun beklenen peygamber olup olmadığını tespit etmeye çalışmıştır. İbn İshâk, s. 53-58; Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 2, s. 24-29. Yine İbn İshâk Arapların ümmî oluşundan ve kitaplara muttali olmadıklarından dolayı cennet, cehennem kıyamet v.b. konularda bilgi sahibi bulunmadıklarından bahsederken bu tarz bilgilerden ehl-i kitap vasıtasıyla haberdar olduklarına değinir, ardından da Yahudilerin son peygamberin geleceğini bildiklerine ve onun gelişini beklediklerine dair anekdotlar sunar. İbn İshâk, s. 62-65. Benzer bilgiler için bkz. Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 2, s. 74-82. İran'da iken bir peygamber'in geleceğini ve Medine'ye yerleşeceği haberini alan Selmân-i Fârisî'nin arayış hikâyesi de bu bağlamda ele alınabilir. İbn İshâk, s. 66-72; Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 2, s. 82-100.

²³ Hz. Peygamber'in önceki kitaplardaki izleri konusunda Kur'ân-ı Kerim ve hadislerdeki veriler ve yorumları için Bkz. Ahatlı, *Peygamberlik*, s. 91-114.

den ve zuhurundan bahsedilmektedir.²⁴ ‘Abdullâh b. Selâm’a dayandırılan bir rivayette Hz. Peygamber’in Tevrat’ta yer alan sıfatlarından şu şekilde söz edilmektedir: “*Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı ve ümmiler için bir koruyucu olarak gönderdik. Sen benim kulum ve elçimsin. Seni mütevekkil olarak isimlendirdim. Sen sert ve kaba olmayan, çarşı pazarda çığırtkanlık yapmayan ve kötülüğe aynıyla karşılık vermeyip affedensin.*”²⁵ Ka’b el-Ah̄bâr’a dayandırılan bir benzer rivayette ise görme, işitme ve konuşma özürülü olanları iyileştirmek üzere Allah tarafından Hz. Peygamber’e bir takım anahtarların verildiğinden bahsedilmektedir.²⁶ Vehb b. Münebbih ise Zebur’da Hz. Peygamber’le ilgili şu ifadelerin yer aldığını kaydeder: “*Ey Davud, senden sonra Ahmed ve Muhammed olarak isimlendirilen sadık, efendi, bir peygamber gelecektir. Ben ona asla kızmayacağım ve o da beni asla kızdırmayacaktır.*”²⁷

Önceki ilahi kitaplarda Hz. Peygambere işaret eden ifadeleri tespit çabası sadece ‘Abdullah b. Selâm, Ka’b el-Ah̄bâr ve Vehb b. Münebbih gibi sahabe dönemi mühtedilerinin bu konudaki ifadelerinin aktarılmasıyla sınırlı bir eylem olarak kalmamıştır. İbn Rabben et-Öaberî gibi nispeten daha geç dönemde yaşayan ve sonradan İslam’ı seçen âlimler de bu konuda hatırı sayılır bir çaba içinde olmuşlardır. İbn Rabben et-Öaberî Kitab-ı Mukaddes’teki yerlerine atıfta bulunarak Hz. İbrahim’e ve hanımı Hz. Hacer’e verilen müjdelerin Hz. Peygamber’e nasıl işaret ettiği ile ilgili yorumlarda bulunur.²⁸ Ayrıca sırasıyla Mezmurlar, İşıya, Mika, Habakkuk, Tsefenya, Zekerya, Yeremya, Hezekiel, Daniel ve Yeni Ahid kitaplarında Hz. Peygamber ile ilgili haberleri aktarır.²⁹ Bu konuya kitabında geniş bir şekilde yer veren Mâverdî de Kitab-ı Mukaddes’in farklı kitaplarından

²⁴ Beyhâkî, *Delâ’il*, c. 1, s. 373-391.

²⁵ A.g.e., c. 1, s. 376.

²⁶ A.g.e., c. 1, s. 377.

²⁷ A.g.e., c. 1, s. 380.

²⁸ et-Taberî, İbn Rabben, s. 131-134.

²⁹ et-Taberî, İbn Rabben, s. 137-189. Burada konu ile ilgili olarak Fuat Aydın’ın “Ali b. Rabben et-Taberî’nin Kitâbu’d-dîn ve’d-devle Adlı Eseri ve İsbât-ı Nübüvve Geleneğindeki Yeri” (*Usûl*, Temmuz-Aralık 2006, s. 27-56) isimli makalesine işaret etmek yerinde olur.

örneklerle başta Hz. Musa ve Hz. İsa olmak üzere birçok peygamberin Hz. Muhammed'in geleceğini müjdelediğine dair ifadelerle yer vermiştir.³⁰

Çağdaş mühtedilerden Süryani asıllı Abdulahad Dâvud'un bu konudaki hatırı sayılır katkılarına da burada değinmek yerinde olacaktır. Onun *Tevrat ve İncil'e göre Hz. Muhammed* adıyla Türkçeye aktarılan *Muhammed in the Bible* adlı eseri gerek metodolojik çaba gerekse konuya vakıf olma açısından belki alanının en önemli başvuru kaynağı olma özelliğini taşımaktadır. Büyük oranda filolojik tahlillere dayanan eserde yazar Kitab-ı Mukaddes'te geçen *Mispa*,³¹ *Şiloh*,³² *Himda*,³³ *Eudokia*,³⁴ *Periqlytos*,³⁵ gibi İbranice ve Yunanca kelimelerden ve diğer bazı cümle ve tabirlerden yola çıkarak Hz. Peygamber'e ve İslam'a işaret ettiği varsayılan ipuçlarını yakalamaya çalışır.

Kitâb-ı mukaddes'te Hz. Peygamber'e dair ifade ve verileri değerlendiren Ahatlı bu konudaki verilerin Hz. Peygamber'in nübüvvetinin ispatı bağlamında olumlu bir takım sonuçları olduğundan hareketle şu yargıya varmaktadır: “*Yukarıda Kitâb-ı mukaddes pasajlarından iktibas edilen ve şu veya bu şekilde Hz. Peygamber'in geleceğine işaret eden deliller, Hıristiyanların ve Yahûdilerin bugün sahih kabul ettikleri kendi neşirlerinden oluşan Eski ve Yeni Ahid'den getirilmiştir. Bu yüzden hıristiyanların muteber saymayıp “apokrif” kabul ettikleri Barnaba İncili gibi eserlerde yer alan Rasûlullah (s.a.) ile ilgili tevîl götürmez açık deliller burada işlenmemiştir.*”³⁶ Kur'ân-ı Kerîm'de de haber verildiği dikkate alındığında önceki semavi kitaplarda özellikle Tevrat ve İncil'de Hz. Peygamber'in ve onun ümmetinin vasıflarının, işaretlerinin yer aldığına hiç şüphe olmadığı noktasında Ahatlı ile aynı düşüncüyü paylaştığımızı belirtelim. Ancak biz bu konuda daha temkinli bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği kanaatini taşımaktayız. Sorun Kur'ân-ı Kerîm'in kastettiği Tevrat ve İncil'in tayin ve tespitinde ortaya çıkmaktadır. Zira Tevrat ve İncil'in günümüzdeki mevcut nüshala-

³⁰ Bkz. Mâverdi, Ebû'l-Hasen 'Alî b. Muhammed, *A'lâmu'n-nübüvve*, thk. Muhammed el-Mu'taşimbillâh el-Bağdâdi, Dâru'l-kitâbi'l-'arabi, Beyrut 1986, s. 197-217.

³¹ Bkz. Dâvud, Abdulahad, *Tevrat ve İncil'e göre Hz. Muhammed*, Çev. Nusret Çam, Nil A.Ş., İzmir 1990, s. 44-60.

³² A.g.e., s. 60-74.

³³ A.g.e., s.22-29.

³⁴ A.g.e., s. 184-199.

³⁵ A.g.e., s. 264-300.

³⁶ Ahatlı, *Peygamberlik*, s. 113.

rının orijinal olmadığı, hem Müslümanlar hem de söz konusu din müntesipleri tarafından kabul edilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in muharref olarak nitelendirdiği Tevrat ve İncil'de söz konusu işaretleri arama ve bulma çabasının ne kadar doğru olduğu noktasında ciddi anlamda imal-i fikir yapmanın gerekliliği de gözden uzak tutulmamalıdır. Kaldı ki söz konusu ifadeler kitaplarda yer aldığı bu günkü şekliyle her türlü yoruma müsait bir görüntü arz etmektedir. Diğer yandan bu ifadelerin Hz. Peygamber'den bahsettiğini varsaymak o ifadelerin tahrif edilememiş otantik olarak muhafaza edilmiş bir Allah kelamı olduğu gerçeğini kabullenmek gibi bir başka sıkıntıyı beraberinde getirmesi muhtemeldir. Semâvî kitaplardaki bilgilerin tamamının tahrif edildiğini iddia etmek durumunda değiliz. Zira Hz. Peygamber “Ehl-i kitabı ne onaylayın ne de yalanlayın”³⁷ buyurarak onların ortaya koyduğu bilgiler içinde hakikatin olabileceği ihtimaline işaret etmektedir. Ancak bu hakikatlerin tespiti mümkün gözükmemektedir. Bu noktada İbn Rabban et-Taberî ve Abdulahad Davud gibi mühtedilerin titiz ve ciddi çabalarıyla elde edilen sonuçlar kesinkes tartışmasız olmamış ve ortaya konan bulgular Müslüman – Ehl-i Kitap Polemiği tartışmalarının dışına çok fazla çıkamamıştır.

1.1.2. Hz. Peygamber'in doğumu esnasında, çocukluğunda ve gençliğinde meydana gelen olağan üstü olaylar

Nübüvvetin ispatı bağlamında kullanılan delillerin ikinci bölümünü Hz. Peygamber'in doğumu ve çocukluğu esnasında meydana gelen olağanüstü bir takım olaylara dair *ṭabaḳât*, *delâ'il* ve *siyer-i nebi* kitaplarında yer alan haberler oluşturmaktadır. Bu olağan üstü olayların içerisinde Hz. Peygamber'in zahmetsiz bir doğumla dünyaya gelmesi, doğduğunda yere düşmeyip ellerini yere dayayıp başını semaya doğru dik tutması,³⁸ doğumu sırasında bir nurun doğu ile batı arasını aydınlatması, dünyaya gelmesine alamet olarak bir yıldızın doğuşu, Bizans sarayının 14 şerefesinin yıkılması, İranlıların ibadethanelerinde 1000 yıldan beri hiç sönmeden yanan ateşin sön-

³⁷ Buḥârî, Muḥammed b. İsmâ'il, *Şahîh*, “İ'tişâm”, 25.

³⁸ İbn Sa'd, *Ṭabaḳātu'l-Kübrâ*, Dâru şadır, Beyrut 1983, c.1, s. 102; Beyḫâḳî, *Delâ'il*, c. 1, s. 113.

mesi, Sâve gölünün suyunun kuruması³⁹ gibi haberler ön plana çıkmaktadır.⁴⁰

Hız. Peygamber'in doğumu ve çocukluk döneminde meydana gelen olağan üstü olaylar ile Kanonik ve Apokrif literatürde Hız. İsa'nın dünyaya gelişi ve çocukluğu dönemi ile ilgili anlatılan olağan üstü haller arasında ilginç benzerlikler göze çarpmaktadır. El-Beyhâkî'de yer alan bir haberde Osman b. Ebî'l-Âş'ın annesi Hız. Peygamber'in doğduğu gece Âmine'nin evini şu şekilde tasvir etmektedir: "Evde gözümün görebildiği şey sadece nurdu. Ve ben yıldızların o kadar yaklaştığını gördüm ki neredeyse 'üzerime düşecekler' dedim."⁴¹ Hız. İsa'nın doğumunu anlatan Yakub İncili'nde de doğum anı şu şekilde verilir: "Ve Ebe şöyle dedi. 'Bugün benim ruhum yüceldi. Çünkü gözlerim bir Mucizeye şahit oldu, harikalar gördü, İsrail'e mübarek biri doğdu' dedi. Ve o anda mağaradaki bulut kayboldu ve mağarada gözlerin bakmaya dayanamayacağı bir aydınlık belirdi. Kısa bir süre sonra bu aydınlık çocuk doğuncaya kadar geri çekildi. Çocuk dünyaya geldi ve annesi Meryem'in göğsünü alıp emmeye başladı."⁴²

Tabakât ve siyer kitaplarında Hız. Aişe'ye dayandırılan bir rivayette Mekke'de ticaretle uğraşan bir Yahudi Hız. Peygamber'in doğduğu gece Kureyşlilerin de bulunduğu bir ortamda "Ey Kureyş topluluğu! Bu gece içinizde birisinin çocuğu oldu mu?" diye sorar. Orada bulunan topluluk "bilmiyoruz" cevabını verince onlara "Ey Kureyş topluluğu! Size söylediğim şeyleri iyi belleyiniz. Bu gece bu ümmetin son elçisi dünyaya gelmiştir" der. Araştırma sonunda Abdullah'ın bir oğlu olduğu ve adının Muhammed olduğu ortaya çıkar. Daha sonra Hız. Peygamber'i ve onda bulunan nübüvvet mührünü gören Yahudi düşüp bayılır ve uyanınca peygamberliğin İsrailoğullarının elinden çıktığını ifade eder.⁴³

Sahabeden Hassân b. Şâbit'in çocukluk yıllarında şahit olduğu ve yukarıdaki hikâyeyi destekleyen biri anekdota göre Medine'de Yahudinin biri

³⁹ Ebû Nu'aym, *Delâ'il*, c.1, s. 138-142.

⁴⁰ Daha geniş ve derli toplu bilgi için bkz. Köksal, M. Asım, *İslam Tarihi, Peygamberler Peygamberi Hız. Muhammed Aleyhisselâm ve İslâmiyet*, Köksal Yayıncılık, İstanbul 1999, c.1, 25-28.

⁴¹ Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 1, s. 111.

⁴² Schindler, Alfred, (Ed.), "Das Protoevangelium des Jakobus, 19, 2.", *Apokryphen zum Alten und Neuen Testament*, Manesse Verlag, Zürich 1998, s. 429.

⁴³ İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 1, s. 162; Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 1, s. 108-109.

“Ahmed’in dünyaya gelişi sırasında doğacak olan yıldız bu gece doğdu” diye etrafında toplanan Yahudi topluluğuna seslenir.⁴⁴ Benzer bir anlatım Matta İncili’nde yer almaktadır: Kral Hirodes’e gelen müneccimler Yahudilerin kralı olarak doğan kişinin yıldızını gördüklerini bildirirler. Bunun üzerine, Kral Hirodes onlardan yıldızın tam olarak ne zaman gözüktüğüne dair bilgi aldıktan sonra onu bulup ortadan kaldırmaya niyetlenir. Ancak Hz. İsa’nın ve annesi Meryem’in bakımını üzerine alan Yusuf rüya yoluyla uyarılarak Mısır’a kaçmaları sağlanır. Nihayet Hirodes öldükten sonra artık bir tehlike kalmayınca yine Melek vasıtasıyla uyarılan Yusuf Hz. İsa ve Meryem ile birlikte İsrâil diyarına geri dönmüştür.⁴⁵

Apokrif Matta İncili’nde Hz. Meryem oğlu İsa ile birlikte mabede girdiğinde mabetteki putların yüzükoyun yere çakıldığına dair ilginç bir haber yer almaktadır.⁴⁶ Bu haberi Nebhâni’nin aktardığı bir rivayet ile birlikte düşündüğümüzde benzerlikler daha yakından anlaşılacaktır. Habere göre Hz. Peygamber’in doğduğu gece Kâbe’de olan Hz. Peygamber’in dedesi ‘Abdulmuttalib putları yüzükoyun yere kapaklanıp secde eder vaziyette görmüştür.⁴⁷

Yine Siyer kitaplarında Hz. Peygamber’in çocukluk devresinde iken birkaç defa Yahudilerce öldürülmek istendiği, Hıristiyan rahiplerin uzak memleketlerden onu görmeye geldiği ve çocukluk esnasında sütannesinin müşahede ettiği bereket ve benzeri farklılıklar hissettiği şeklinde olağan üstü haller kaydedilmiştir.⁴⁸

Yukarıda karşılaştırmalı olarak sunulan örneklerden de anlaşılacağı üzere İncillerde özellikle de Apokrif nitelikli metinlerde Hz. İsa’nın çocukluk dönemindeki olağan üstü hallere dair aktarılan haberlerin,⁴⁹ içerikteki detay farklılıkları göz önüne almadığımızda, İslam Literatüründe Hz. Peygamber’in doğumu ve çocukluk dönemine dair mucizevî haberlerle benzer işlev ve niteliğe sahip olduğu gözükmektedir. Bu da söz konusu

⁴⁴ Beyhakî, *Delâ’il*, c. 1, s. 110.

⁴⁵ Matta İncili, 2, 1-23.

⁴⁶ Schindler, Alfred, (Ed.), ”Das Pseudo-Matthäus-Evangelium, 22, 2”, *Apokryphen zum Alten und Neuen Testemant*, ManesseVerlag, Zürich 1998, s. 469.

⁴⁷ Nebhâni, Yûsuf b. İsmâ’il, *Huccetullahi ‘alâ’l-‘âlemin fi mu‘cizâti seyyidi’l-murselin*, el-mektebetü’l-islâmiyye, Diyarbakır ts., s. 232.

⁴⁸ Derli toplu bilgi ve kaynakları için bkz. Köksal, M. Asım, c. 1, s. 38, 45, 49, 62, 63.

⁴⁹ Bkz. Schindler, Alfred, (Ed.), ”Das Kindheitsevangelium des Thomas”, *Apokryphen zum Alten und Neuen Testemant*, ManesseVerlag, Zürich 1998, s. 443-455.

haberlerin İslam literatüründe başka kaynaklardan esinlenerek kurgulandığı, uyarlandığı veya İslamileştirilerek adapte edildiği izlenimini uyandırmaktadır. Aynı şekilde “*bu haberlerin hadîs tekniği açısından güvenilir olmadığını söylemek, müteşeddid bir tavır sayılmamalıdır.*”⁵⁰

Bu tür haberlerin bir bütün halinde tarihsel bilgilerle de doğrulanamadığı rahatlıkla ifade edilebilir. Hz. Peygamber’in Mekke’deki on üç yıllık elçilik döneminde çektiği sıkıntılar ve karşılaştığı mukavemet, onun doğumu ve çocukluğu döneminde meydana gelen olağan üstü olaylarla tezat teşkil etmektedir. Başta dedesi ve yakın ailesinin, en azından belli bir kısmının bu olaylara tanık olduğu düşünülürse, peygamberlik döneminde hayatta olanların bu tanıklıklarını dile getirmemeleri ve daha ötesi amcası Ebû Leheb gibi bir kısmının da aşırı mukavemet göstermesi çok anlamlı gözüküyor. Ayrıca genel tarih literatürü içerisinde o dönemde bu tür olayların yaşandığına dair bir bilgi bulunmaması, İslam literatüründe de genel bir yaygınlık taşımaması ve kenarda köşede kalmış bilgiler olarak karşımıza çıkması bu tür haberlerin doğruluklarını büyük oranda ortadan kaldırmaktadır. Bu bakımdan Hz. Peygamber’in nübüvveti ile dolaylı bir ilişki içinde olan ve doğruluğu birçok açıdan sorgulanan ve neredeyse güvenilirmez olarak kabul edilebilecek haberlerle aktarılan bu tür olayların ispat metodolojisi içerisinde değerlendirilmesi mümkün gözükmemektedir.

1.2. HZ. PEYGAMBERİN MUCİZELERİNİN DELÂ’İL BAĞLAMINDA KULLANILMASI

1.2.1. Hz. Peygamber’in nübüvvetinin evrensel delili: Kur’ân-ı Kerîm

Toplumları iyiye, doğruya yönlendirmek ve onların yanlış tavırlarını düzeltmek üzere peygamber gönderen Yüce Allah’ın gönderdiği peygamberlere, diğer insanlardan farklı bir takım olağanüstü davranışlar sergileyebilme gücünü de verdiğine yazının başında değinilmişti. İslam literatüründe genel anlamda mucize adı altında yer alan bu olağan üstü hadiseler bir yandan nübüvveti ispat görevi görürken diğer yandan da peygamber ve bağlılarının moral gücünü ve isteklendirmesini artırma rolünü üstlenmektedir. Roller ve fonksiyonları açısından bakıldığında her mucizenin bir ispat boyutunun olmadığı ve daha önce, er-Râzi’nin de ifade ettiği üzere

⁵⁰ Ahathl, *Peygamberlik*, s. 129.

ispat boyutu olan mucizelerin *delâ'il* olarak adlandırıldığı söylenebilir. Bu anlamda mucizeleri amaçlarına göre nübüvveti ispat fonksiyonu olan *hidayet mucizeleri*, teselli ve motivasyonu artıran *yardım mucizeleri* ve inkârcıların yok oluşlarına vesile olan *helak mucizeleri* olmak üzere üç başlık altında toplayan Bulut'un bu sınıflandırması uygun gözükmektedir.⁵¹ Bu tasnif çerçevesinde baktığımızda Hz. Peygamber'in mucizeleri arasında hidayet mucizeleri olduğu gibi yardım ve teselli konumunda olan mucizeleri de söz konusudur.

Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat noktasında kullanılabilir en güçlü delil hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerim'dir.⁵² Bir çok ayette inkârcı muhataplara meydan okuyan Yüce Allah inkârcılardan Kur'an-ı Kerim'in, ya da onda yer alan 10 surenin⁵³, hatta bir surenin benzerini ortaya koymalarını talep etmiştir.⁵⁴ Bu meydan okuma karşısında inkârcıların aciz kalacağını ve insanlardan veya cinlerden destekçilerini de yanlarına alsalar buna güç yetiremeyeceklerini⁵⁵ güçlü bir şekilde vurgulamıştır.⁵⁶ Hz. Peygamber dönemi Arapları güzel konuşma ve şiire aşırı derecede önem verir ve bunu bir meydan okuma alanı olarak görürlerdi. Özellikle kabileler arası mücadelelerde, savaşlarda, panayırlarda şairlerin etkinliği ve şiirin itibarı çok fazlaydı. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'in ifade ve içeriğinin meydan okuma alanı olarak seçilmesi ortamın ruhuna da uygun bir durum arz etmektedir. Tıpkı sihrin geliştiği dönemde Hz. Musa'ya verilen ve sihribazları alt eden âsânın yılanı dönüşmesi mucizesi ve yine Yunan tıbbının geliştiği bir dönemde Hz. İsa'nın hastaları iyileştirme ve ölüleri diriltme konusunda gösterdiği mucizelerin bu bağlamda vurgulanması konuyu anlaşılır kılması

⁵¹ Daha geniş bilgi için bkz. Bulut, Halil İbrahim, "Mucize", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul, 2005, c.30, s. 351-352. Bulut aynı konuyu ele aldığı *Kur'an Işığında Mucize ve Peygamber* (Rağbet Yayınları, İstanbul 2003) isimli kitabında ise amaç açısından mucizeleri dört başlık altında ele almış ve yukarıdaki üç başlığa *ikram mucizeleri* başlığını da eklemiştir. Ancak bu başlığı yardım mucizeleri altında değerlendirmek de mümkündür.

⁵² Tur 52, 33-34

⁵³ Hud 11, 13-14

⁵⁴ Bakara 2, 23-24.

⁵⁵ İsrâ 17, 88.

⁵⁶ Bkz. Bâkîllânî, Ebû Bekr Muhammed b. Tayyib, *İ'câzü'l-Kur'an*, thk. 'İmâdüddin Ahmed Haydar, Mü'essesetü'l-Kütübî's-sekâfiye, Beyrut 1991, s. 40-41; el-Hattâbî, *Beyânu i'câzi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Ahmed Hâlefullâh, (Hattâbî, Ebû Süleymân / el-Cürcânî, Ebû Bekr 'Abdülkâhîr b. 'Abdurrahmân, *Şelâsü resâ'il fi i'câzi'l-Kur'an*), Dârul-Ma'ârif, Kahire [t.y.]; s. 19-22

açısından önem taşımaktadır.⁵⁷ Kur'ân-ı Kerîm'in meydan okuma girişiminin ilk muhatapları olan Mekkeli müşrikler genel anlamda bu meydan okuma karşısında aciz kalmışlar ve bu yüzden Kur'ân-ı Kerîm'i bir sihirbazın⁵⁸, bir şairin⁵⁹, cinlerin musallat olduğu bir adamın⁶⁰ sözü ya da eskilerin masalları⁶¹ olarak nitelemişlerdir.⁶² Hz. Peygamber onlara Kur'ân-ı Kerîm dışında bir şey takdim etmediği halde müşriklerin Nebi Aleyhisselâm'ı sihirbaz, kâhin, şair ve cinlerle irtibatlı bir insan olarak nitelemeleri aslında Kur'ân-ı Kerîm'in ifade ve içeriğinin onlara da bir bakıma beşer üstü gözüktüğüne işaret eder. Kur'ân-ı Kerîm'in hangi açılardan muhataplarını şaşkın ve aciz bıraktığı konusunu ele alan Mâverdi (ö. 450/1058) yaklaşık yirmi alan belirler.⁶³ Kur'ân-ı-Kerîm nübüvveti ispat sadedinde muhataplarına meydan okuma konusunda Hz. Peygamber'in Kur'ân-ı Kerîm dışındaki mucizelerine açık bir şekilde atıfta bulunmamış ve bu konuda kendisini adeta tekleştirmiştir. Bunu Kur'ân-ı-Kerîm'de müşriklerin özellikle Mekke döneminde *"İnanmayanlar derler ki 'Bu ne biçim Peygamber? Yemek yiyor, sokaklarda yürüyor. Ona onunla beraber uyarıcı olarak bir melek indirilse yahut kendisine bir hazine verilseydi ya da besleneceği bir bahçesi olsaydı ya"*⁶⁴ tarzındaki ifadelerle olağan üstü bir durumları talep etmelerine karşın Kur'ân-ı Kerîm'in ve Hz. Peygamber'in bu talepleri dikkate almamasından da anlamak mümkündür. Kur'ân'da özellikle Mekke'nin ilk dönemlerinde inen birçok ayette Hz. Peygamber'in sihirbaz olarak nitelendirildiği⁶⁵ bir gerçektir. Ancak bu niteleme Kur'ân'ın eşsiz ifadelerinin insanların ruhuna bıraktığı tesirle alakalıdır. Bu tarz talepler karşısında Yüce Allah *"Ona bir melek indirilmeli değil miydi?" dediler. Bir melek indirmiş olsaydık iş bitmiş olurdu da onlara göz bile açtırılmazdı. Biz onu melek kılsaydık, bir insan şeklinde yapardık da, düştükleri şüpheye onları yine düşürmüş olurduk"*⁶⁶ buyurmuştur.

⁵⁷ Bkz. Mâverdi, Ebû'l-Hasen 'Alî b. Muḥammed, *A'lâmu'n-nübüvve*, thk. Muḥammed el-Mu'taşibillâh el- Bağdâdi, Dâru'l-kitâbi'l-'arabî, Beyrut 1986, s. 97.

⁵⁸ El-Ḳaşaş 28, 36

⁵⁹ Eş-Şâffat 37, 36

⁶⁰ El-Ḥicr 15, 6

⁶¹ El-Enfâl 8, 31

⁶² Bâkillâni, *İ'câz*, s. 43-44.

⁶³ Bkz. Mâverdi, *A'lâm*, s. 99-122.

⁶⁴ El-Furḳân 25, 7-8.

⁶⁵ Yûnus 10, 2; Şâd 38, 4;

⁶⁶ El- En 'âm 6, 8-9.

Hız. Peygamber, elçiliğinin doğruluğu noktasında, müşriklerin talep edebilecekleri en büyük delilin Allah'ın şahadeti olacağını ifade etmiş ve bu şahadetin de Kur'ân-ı Kerîm ve orada verilen bilgilerle gerçekleştiğini ifade etmiştir. “*Ey Peygamber ‘Şahit olarak hangi şey daha büyüktür?’ diye sor ve deki ‘Allah benimle sizin aranızda şahittir. Bu Kur’ân bana, sizi ve kendisine ulaştığı kimseleri uyarmam için vahyolundu’*”.⁶⁷ Bu konuda Hız. Peygamber’in şu ifadesini hatırlatmak burada uygun düşecektir. “*Her peygambere beşerin kendisine iman edeceği türde bir alamet (âyât) verilmiştir. Bana verilen ise Allah’tan gelen bir vahiydir. Kıyamet günü peygamberler içinde en çok ümmete benim sahip olacağımı umuyorum.*”⁶⁸ Hız. Peygamber’in bu ifadesi de ispat metodolojisi konusunda önemli bir vurgu içermektedir.

Bütün bunların yanı sıra Yüce Allah gönderdiği vahyin ilahiliğini ve elçisinin doğruluğunu ispat konusunda bizzat Kur'ân-ı Kerîm’i merkeze almış ve onunla inanmayan kitlelere meydan okumuştur. İslam literatüründe Kur'ân-ı Kerîm’in icaz yönünü ele alan bir hayli eser ve çalışma⁶⁹ bulunduğu için burada detaya girmeden⁷⁰ sadece Hız. Peygamber’in nübüvvetinin bir bakıma Kur'ân-ı Kerîm mucizesi üzerine inşa edildiğini vurgulamakla yetinelim.⁷¹

1.2.2. Hız. Peygamber’e nispet edilen mucizelerin nübüvveti ispat ile ilişkisi

Hız. Peygamber’e nispet edilen ve duyularla algılanabilir olma özelliğinden dolayı hissî olarak isimlendirilen mucizeler delâi’l literatürünün en

⁶⁷ El-En‘âm 7, 19.

⁶⁸ Müslim, *Şahîh*, “İmân”, 152, Hadis no: 239.

⁶⁹ Bu konuda bkz. Er-Rummânî, ‘Alî b. ‘İsa / *Hattâbî*, Ebû Süleymân / el-Cürcânî, Ebû Bekr ‘Abdülkâhîr b. ‘Abdurrahmân, *Selâşü resâ’il fi i‘câzi’l-kur’ân*, thk. Muḥammed Aḥmed Ḥâlefullâh, Dâru’l-ma‘ârif, Kahire [t.y.]; el-Bâkîllânî, Ebû Bekr Muḥammed b. Ṭayyib, *İ‘câzü’l-kur’ân*, thk. ‘İmâdüddîn Aḥmed Haydar, Mü’essesetü’l-kütübî’s-şekâfiye, Beyrut 1991; en-Nisâbüri, Maḥmûd b. Ebî’l-Ḥasan, *el-İ‘câzü’l-beyân ‘an me‘âni’l-kur’ân*, thk. Ḥanîf b. Ḥasan Kaşımî, Dâru’l-ğarbi’l-islâmî, Beyrut, 1995; er-Râzî, Ebû ‘Abdullâh, Faḥruddîn, *İ‘câz-ı Kur’ân*, trc. Muallim Naci, Nişan Berberyan Matbaası İstanbul t.y.; er-Râfi‘î, Mustafâ Şadık, *İ‘câzü’l-kur’ân ve’l-belâğatü’n-nebeviyye*, thk. Muḥammed Sa‘id ‘Uryân, el-Mektebetü’t-ticâretî’l-kübrâ, Kahire, 1961; Ḥımsî, Nu‘aym, *Fikretü i‘câzi’l-kur’ân münzül’-bi’seti’n-nebeviyye hattâ aşrınâ’l-ḥâdir ma‘a naqd ve ta’lik*, Müessesetü’r-risâle, Beyrut 1980.

⁷⁰ Detaylı bilgi için ayrıca bkz. Ahatlı, *Peygamberlik*, s. 192-204.

⁷¹ Bkz. Bâkîllânî, *İ‘câz*, s. 31.

önemli bölümlerinden birini oluşturmaktadır. Başta Ebû Nu‘aym ve el-Beyha‘î'nin eserleri olmak üzere birçok eserde Hz. Peygamber'in sayısı yüzlerle ifade edilecek oranda olağanüstü hallerine yer verilmiştir. Bunlar içerisinde *Ayin yarılması*,⁷² *İsrâ ve Mirâc*,⁷³ *Bedir savaşında düşman ordusunun yüzüne toprak serpilmesi*⁷⁴ gibi Kur'ân-ı Kerim'in işaret yoluyla da olsa değindiği birkaç olay dışında kalanların tamamı hadislerde yer almış ve sahabenin aktarımıyla bizlere ulaşmıştır. Genel başlıklar altında toplamak gerekirse bu rivayetlerde Hz. peygamber'in hayvanlarla konuşması,⁷⁵ yiyecekleri ve içecekleri bereketlendirmesi⁷⁶, ağaçların onun emrine uyararak yerinden hareket etmesi⁷⁷ ve yaptığı duaların kabul olması⁷⁸ gibi normal insanlarda olmayan olağanüstü hallere yer verildiği gözükcektir. Temel prensip olarak sıhhat durumları tespit edildiği takdirde bu tür olağanüstü hallerin Hz. Peygamber'e nispetinde bir sorun yoktur. Çünkü bir peygamber olarak kendisine Yüce Allah'ın bu tür özellikler vermesi peygamberlik olgusu ile örtüşen bir nitelik arz etmektedir. Ancak bunların meydana geliş şeklinin bir peygamberin konumuna yakışır tarzda olması önemlidir.⁷⁹

⁷² El-Kamer 54, 1-4

⁷³ El-İsrâ 17,1

⁷⁴ El-Enfâl 8, 17

⁷⁵ Ebû Nu‘aym, *Delâ'il*, c.2, s. 373-387; Beyhakî, *Delâ'il*, c. 6, 28-48.

⁷⁶ Ebû Nu‘aym, *Delâ'il*, c.2, s. 405-430; Beyhâkî, *Delâ'il*, c. 6, s. 83-151.

⁷⁷ Ebû Nu‘aym, *Delâ'il*, c.2, s. 389-399; Beyhâkî, *Delâ'il*, c.6, s. 5-28.

⁷⁸ Ebû Nu‘aym, *Delâ'il*, c. 2, s. 447-467; Beyhakî, *Delâ'il*, c. 6, s. 83-256.

⁷⁹ Kitaplarda aktarılan mucizelerden bir kısmının mitolojik bir karakter taşıdığı ve Hz. peygamber'in peygamberlik fonksiyonuna bir katkı sağlamadığı gibi onun şahsiyeti ile de örtüşmeyen bir yanının olduğu görülmektedir. Câbir b. 'Abdillâh ile Hz. Peygamber arasında geçen şu hadise konuyu açıklama noktasında güzel bir örnek oluşturmaktadır. Buna göre Hz. Peygamber ile hacc yolculuğuna çıkan Câbir b. 'Abdillah, Baṭnu'r-revḥâ denilen yere geldiğinde Hz. Peygamber ona ihtiyacını giderebilmesine imkan verecek şekilde kapalı bir yer bulmasını emreder ancak Câbir bütün aramalarına rağmen her taraf insanlarla dolu olduğu için böyle bir yer bulamaz. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona çevrede ağaç veya taş görüp görmediğini sorar. Hz. Câbir'in olumlu cevap vermesi üzerine Hz. Peygamber "O ağaç ve çakıl taşlarına git ve de ki: 'Allah Resulü sizin bir araya gelip bir perde oluşturmanızı emretmektedir.'" Câbir'in bu emri ağaç ve çakıl taşlarına iletmesinden sonra ağaçlar köklerini sökerek taş parçaları ile bir araya gelerek birlikte bir perde oluştururlar ve Hz. Peygamber ihtiyacını giderdikten sonra ağaçlar ve taş parçaları eski yerine döner. (Ebû Nu‘aym, *Delâ'il*, c. 2, s. 393-394) Hz. Peygamber'e nispet edilen ve onun olur olmaz her yerde bu tarzda kendi ihtiyacını gidermek üzere ortaya koyduğu söylenen bazı olağan üstü tavrıların onun şahsiyeti ile bağdaştırmak ve kabullenmek çok mümkün gözükmemektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de başta Hz. Mûsâ ve Hz. İsâ olmak üzere birçok peygamberin hissi mucizesine yer verildiği⁸⁰ halde Hz. Peygamber'in hissi mucizelerine dair açık bir bilgiye rastlanmamaktadır. Kur'ân-ı Kerîm'e baktığımızda özellikle Mekke döneminde, kitle kazanmak ve İslam davetini güçlendirmek anlamında Hz. Peygamber'in nübüvvetinin ispatına daha çok ihtiyaç duyulduğu bir ortamda bile müşriklerin mucize talepleri kulak ardı edilmiş, hatta hoş karşılanmamış⁸¹ ve daha önceki peygamberlerin mucize getirdiği halde kendi toplumlarının inkâr etmeye devam ettiği vurgulanmıştır.⁸² Bazen de mucize talepleri ile gelen müşrikler "ben de sizin gibi bir insanım" yanıtına muhatap olmuşlardır.⁸³ Hz. Peygamber'in hayatı boyunca ortaya koyduğu ifade edilen olağanüstü hallerin tamamını kabul etmek veya reddetmek gibi bir yaklaşım tarzı yerine onların ne tür bir fonksiyona sahip olduklarını tespit etmek bu bağlamda daha fazla önem kazanmaktadır. Başta delâil kitapları olmak üzere klasik kaynaklarda Hz. Peygamber'e nispet edilen olağanüstü hallerin neredeyse tamamı Müslümanların olduğu ortamda ve müşriklere karşı herhangi bir meydan okuma veya ikna çabasının söz konusu olmadığı bir atmosfer içinde meydana gelmişlerdir. Oysa bir peygamberin mucizesinin ispat bağlamında kullanılabilmesi için onun hem inanmayan kitleye meydan okuyacak tarzda hem de onların talebi sonucu ortaya çıkmış olması ve talebe uygun olarak gerçekleşmesi gerekir.⁸⁴ Üzerinde hala önemli ölçüde tartışmaların bulunduğu *ayın yarılması* mucizesini⁸⁵ bir kenarda tutacak olursak Hz. Peygamber'in bu tarz mucizeleri genel yapısı itibarı ile bir meydan okumayı ya da nübüvveti ispat gibi bir fonksiyonu bünyesinde barındırmamaktadır. Hz. Peygamber'in hissi mucizeleri ya yemeklerin bereketlenmesi ve suların çoğalması gibi olaylarda görüleceği üzere bağlılarına yardım ve onları motive etme amacına yöneliktir veya miraç olayında olduğu üzere bizzat Hz. Peygamber'i teselli etme görevi görmektedir. Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'in

⁸⁰ El-A'râf 7,133; Tâ-hâ, 20, 22-23; en-Nâzi'ât 79, 20, el-Bakara 2, 87, 253; Âl-i-İmrân 3, 46, 49, 50, 5, 110; el-Enbiyâ' 21, 68-69

⁸¹ El-Beyyine 98, 1, 4.

⁸² En-Nisâ 4, 155

⁸³ El-Fuşşilet 41, 6.

⁸⁴ Krş. Bulut, *Mucize*, s. 246-247.

⁸⁵ Tartışmalar için bkz. Ahatlı, *Peygamberlik*, s. 223-229; Bulut, *Mucize*, s. 174-197; Çelebi, İlyas, *İtikadi Açından Uzak ve Yakın Gelecekle İlgili Haberler*, Kitabevi, İstanbul 1996, s. 152-181.

müşriklerin hissi mucize taleplerine karşı takındığı olumsuz tavır da Hz. Peygamber'in hissi mucizelerinin ispat noktasında fonksiyonel olmadığını destekler mahiyettedir. Bu durum Hz. Peygamber'in hissi mucizelerinin olup olmadığından daha çok onun hissi mucizelerinin peygamberlik kanıtı olarak kullanılmadığı şeklinde algılanabilir. Bu tür mucizelerin bir yüreklendirme bir isteklendirme amacına bağlı olduğu dolayısıyla tanık olan insanların hedef kitle olarak seçildiği bir durum ortaya çıkmaktadır. Kişiyeye ya da topluma özel bu durumların genelleştirilerek bir ispat metodolojisi içerisinde değerlendirilmesi çok mümkün gözükmemektedir.

1.2.3. Hz. Peygamber'in Geleceğe Dair Verdiği Haberlerin ispat-ı nübüvvet için kullanılması

Gelecekte olacak bir şeyi önceden bilme ve bildirmenin beşer için imkânı ve sınırları İslam literatürünün hemen hemen her alanında ele alınan bir konudur. Mutlak gayb bilgisinin sadece Allah'a mahsus olduğu konusunda herhangi bir görüş ayrılığı olmamakla birlikte Yüce Allah'ın bu bilgi alanının bir kısmını insanlardan seçtiklerine açıp açmadığı ve daha özeldede Hz. Peygamber'in gayba dair bilgisi ve bu bilgisinin sadece Kur'ân-ı Kerîm'de geçen gaybî haberlerle sınırlı olup olmadığı konusu tartışıla gelmiştir. Bu konudaki ayetlerin⁸⁶ incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda Yüce Allah'ın Hz. Peygamber'e vahiy yoluyla gayba dair bilgiler verdiği ve bu bilgilerin sadece Kur'ân-ı Kerîm'de ifade edilenlerle sınırlı olması gerekmediği görüşü ağırlıklı olarak dile getirilen ve genel kabul gören bir anlayış olduğu söylenebilir.⁸⁷

Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'e müjde, teselli ve bilgilendirme bağlamında geleceğe dair haber verildiği erbabının malumudur. Burada tafsilatına girmeden İranlılara yenilen Bizans ordusunun kısa bir zaman sonra yapılacak bir savaşta İranlılara galip geleceğinin "*Rumlar en yakın bir yerde yenilgiye uğradı. Ama onlar bu yenilgiden kısa bir süre sonra zafere ulaşacak-*

⁸⁶ Karşılaştırmak için bkz. Lokman 31, 34; Âl-i 'İmrân 3, 179; el-Cinn 72, 26-27; el-Mâ'ide 5, 109.

⁸⁷ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Ertürk, Mustafa, *Metin Tenkidi Prensipleri Açısından Sâhih-i Buhâri'deki Bazı Fiten Hadislerinin Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995, s. 102-170.

*lardır*⁸⁸ ifadeleriyle Hz. Peygamber'e bildirilmesini örnek olarak verebiliriz.⁸⁹

Hz. Peygamber'e nispet edilen olağan üstü haller içerisinde en çok tartışılan ve belki de en çok gündem işgal eden bölüm hiç şüphesiz onun ileride meydana gelecek bir takım olaylara işaret ettiği varsayılan ve ağırlıklı olarak Fiten ve Melâhim ile Eşratu's-sâ'a başlıkları altında Hadis literatürü içerisinde yer alan haberlerdir. Beyhakî *Delâ'il*'inde Hz. Peygamberin nübüvvetini ispat bağlamında onun geleceğe dair haberlerine oldukça geniş şekilde yer verir. Genel başlıklar altında toplayacak olursak haberin şu konuları içerdiğini görmekteyiz:

Hz. Peygamber'in kendinden sonra ümmetin başına kimlerin geçeceğini ve bunlardan hangilerinin halife ve hangilerin hükümdar sayılacağını, ne kadar müddet hükmedeceklerini ve bu yöneticilerden hangilerinin hak veya batıl üzerine olacaklarını bildirmesi.

Hz. Osman dönemi ve sonrasında meydana gelecek kargaşalar ve bu kargaşalarda tarafların durumları hakkında verdiği bilgiler.

Sahabeden bazı kişilerin ölüm zamanlarını, nasıl ve nerede öleceklerine dair bilgiler.

Geleceğe yönelik haberlerin ikinci kısmını ise Kıyamet alametleri olarak nitelendirilen uzak gelecekteki haberler oluşturmaktadır. Bunlar içerisinde Hz. İsa'nın yeniden yeryüzüne inışı, Güneşin batıdan doğuşu, Mehdi'nin gelişi gibi belirli bir olaya dair olanlar olduğu gibi, savaşların artması, depremlerin çoğalması, ahlaksızlığın çoğalması gibi toplumsal felaket ve yozlaşmaya işaret eden haberler de mevcuttur. Burada dikkati çeken bir başka husus da hem Beyhakî'nin hem de Ebû Nu'aym'ın uzak geleceğe dair haberler olan kıyamet alametlerine kitaplarında yer vermemeleri ve ispat-ı nübüvvet bağlamında kullanmamalarıdır. Bir bakıma kendi dönemlerine kadar meydana gelmiş olan gayba dair haberleri değerlendirmiş ve onları şahit tutmuşlar ama henüz gerçekleşmemiş olan olaylar konusunda bir yorum yapmadan zımnen onları bu bağlamda delil olarak kabul etmemişlerdir.

⁸⁸ Er-Rûm 30, 1-4.

⁸⁹ Daha geniş bilgi için bkz. Ertürk, s. 137-170; Çelebi İlyas, *İslam İnançında Gayb Problemi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 104-109.

Hız. Peygamber'in Vahy-i gayri metlûvv olarak ifade edilen Kur'ân dışı vahiyle bir takım bilgiler aldığı inkâr olunamayacak kadar açıktır.⁹⁰ Bunlar arasında gaybî bilgilerin yer alması imkân dâhilindedir ve aldığı bizzat Kur'ân-ı Kerîm'in dolaylı ifadelerinden anlaşılmaktadır.⁹¹ "Muhaddisler, Hız. Peygamber'in verdiği gaybî haberleri onun nübüvvetinin delilleri arasında saymışlardır. Nitekim Buhârî'nin, "İslâm'da nübüvvet alâmetleri" adlı bâb başlığıyla "menâkıb kitabı"na aldığı, yaklaşık elli dört hadisten oluşan bu bölümde, tahrîc ettiği hadislerin yarıya yakını onun gaybî haberlerine hasretmesi⁹² bu hususun açık ispatıdır."⁹³

Yukarıda da ifade edildiği üzere Kur'ân-ı Kerîm'de hem geçmişe hem Hız. Peygamber'in yaşadığı döneme dair bazı gaybî bilgiler yer almıştır. Kur'ân-ı Kerîm geçmişte olan bazı olayları aktarırken Hız. Peygamber'in bu olaylara şahit olmadığını ve bu bilgileri ancak vahiy yolu ile bilebileceğini "İşte bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin"⁹⁴ ifadesi ile dile getirmektedir. Hız. Peygamber'in geçmişe dair bazı gaybî bilgileri vahiy yolu ile haber vermesi nübüvveti ispat açısından üzerinde durulacak bir husustur. Nitekim yukarıdaki ayette geçen "ne sen ne de kavmin ifadesi" hitap kitlesi olarak müşrikleri hedef seçtiğini de ortaya koymaktadır. Ancak bir başka ayette Allah bu gaybî haberleri niye Hız. Peygamber'e bildirdiğine dair çok açık ve net bir gerekçe bildirmektedir. Hûd Sûresi 120. Ayette yer alan "Önceki peygamberlerin hayatına ilişkin sana anlattığımız her şey senin gönlünü pekiştirmeyi amaçlıyor. Bunlarda senin için gerçek, müminler için de öğüt ve hatırlatma vardır." mealindeki ifadeler Kur'ân-ı Kerîm'deki gaybî bilgilerin amacının tamamen Hız. Peygamber'i teselli ve Müminleri yüreklendirme ve onlara öğüt verme olduğunu açık ve net olarak ortaya koymaktadır. Yine Kur'ân-ı Kerîm'in "Müminlerin Mescid-i Haram'a mutlaka gireceklerine dair Hız. Peygamber'in rüyasının gerçekleşeceği"⁹⁵, "Rumların birkaç yıl

⁹⁰ Bkz. Ahatlı, *Peygamberlik*, s. 254-258.

⁹¹ Örnek olarak bkz. Tahrîm 66, 1-5. Bu konuda farklı yorum için bkz. Bünyamin Erul, "Bir Alan Taramasının Panoraması, Vahy-i Gayri Metlûv Hakkında Bazı Mülâhazalar ve Bir Eleştirinin Eleştirisi", *İslâmiyât* III (2000) sayı: 1, s. 161-184.

⁹² Buhârî, "Menâkıb" 25.

⁹³ Ahatlı, *Peygamberlik*, s. 257.

⁹⁴ Hûd 11, 49.

⁹⁵ El-Fetih 48, 27

sonra İranlılara galip geleceği⁹⁶ şeklinde geleceğe dair verdiği haberleri de bu bağlamda değerlendirmek mümkün gözükmemektedir. Bu tür gaybî bilgiler teselli ve isteklendirme amaçlı olup Hz. Peygamberin ve Müminlerin moral gücünü yüksek tutmaya yöneliktir. Dolayısıyla ayetleri bu bağlamın dışına taşıyarak bunları nübüvveti ispat bağlamında kullanmak çok fonksiyonel gözükmemektedir.

Hz. Peygamber'in gerek yakın geleceğe gerekse uzak geleceğe dair bildirdiği haberlerden sıhhati tespit edilenlerinin da benzer bir fonksiyona sahip olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. “Mısır'ın fethini” “Bir kadının Hire'den kalkıp emniyet içerisinde gelip Kâbe'yi tavaf edeceğini”⁹⁷, “Kisra b. Hürmüz'ün ve Kayser'in mülkünün Müslümanların eline geçeceğini”⁹⁸ müjdelemesi gibi haberler gaybî bilgi yoluyla meydan okumaktan daha çok müminleri yüreklendirme amacı taşımaktadır. Nitekim söz konusu Fiten ve Melâhim ile Eşrâtu's-sâ'a literatürü içerisinde yer alan haberler incelendiğinde bunların yüreklendirme sakındırma ve öğüt verme fonksiyonu yüklendiği görülecektir. Bunları söz konusu bağlamlarının dışına taşıyarak nübüvveti ispat için kullanmak fonksiyonel yönlerini yitirmelerine sebep olacaktır. Öte yandan bu literatürde yer alan bazı rivayetlerin ifade ve içerik açısından çok net ve açık olmayışı, ümmet içindeki bir takım ihtilafları merkeze alması ve bu ihtilaflarda taraf tutması, izafilik ve polemik yönünün ağır basması, merak uyandırmak ve pratikte bir halkın popülizmini kaşıymaktan öte bir fonksiyon icra etmemesi bu tür haberlerin ispatı nübüvvet bağlamında kullanılacak işaretler olamayacağını güçlendirmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak şunlar ifade edilebilir: Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat bağlamında hem geçmişte hem de günümüzde birçok çaba ve gayretin gösterildiği bir vakiadır. Bu anlamda çok farklı yöntem ve araçlar kullanılmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'in ifadesine göre Hz. Peygamber'in bir peygamber olarak yeryüzünü şereflendireceği daha önceki semavî kitaplar ve peygamberler tarafından dile getirilmiş ve müjdelenmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de

⁹⁶ Er-Rûm, 1-3.

⁹⁷ Buḥârî, “Menâkıb”, 22

⁹⁸ Müslim, “Fiten ve eşrâti's-sâ'a”, hadis no:75.

verilen bu haber inanç açısından biz Müslümanları bağlar. Ancak bu işaret ve ifadelerin şüpheye yol açmayacak bir kesinlikte tespiti bu gün için bir anlamda zor ve hatta imkânsızdır. Bu yüzden söz konusu kitaplardan bu işaretlerin tespiti ameliyesi sadece polemik ve reddiye literatürüne katkı sağlar ve başka bir açıdan da bu arayış geçmiş semavi kitapların günümüzde var kabul edilen nüshalarının tahriften uzak ve otantik bir yapıya sahip oldukları şeklinde bir kabulü en azından tartışmaya açar. Dolayısıyla yoruma, spekülasyona ve polemige her zaman açık olan bu konuda ortaya konacak her türlü bilgi kesinlik arz etmeyeceği gibi nübüvveti ispat açısından da ciddi rol oynamayacak ve fonksiyonel olmayacaktır.

Hız. Peygamber'in doğumundan Peygamberliğine kadar geçen süre içinde bir takım olay ve işaretlerin meydana geldiğini ifade eden haberler hem tarih açısından hem de ilmen ispatı mümkün olmayan anlatımlardır. Bunların daha önceki peygamberlerle ilgili kendi literatürlerinde anlatılan haberlerle benzerlik arz etmesi akla benzer amaçla uydurulmuş oldukları düşüncesini getirmektedir. Bu yüzden söz konusu haberlerin ispat bağlamında bir değer ifade etmedikleri söylenebilir.

Hız. Peygamber'in Peygamberliği esnasında bir takım olağan üstü hallerinin bulunması hem mümkün hem de peygamberlik kurumunun bir gereğidir. Ancak oluşum tarzlarına ve zamanlarına bakıldığında bu tür olağan üstü hallerin birer hidayet mucizesi değil teselli yardım ve destek amaçlı oldukları söylenebilir. Bir tek istisnası Ayın yarılması hadisesidir. Olayın Kur'ân'ı Kerîm'de anlatım bağlamı bir ispat çerçevesindedir. Ancak burada bu mucizenin meydana gelip gelmediği konusunda uzunca tartışmaların var olduğunu da ifade etmek gerekir.

Hız. Peygamber'in geleceğe yönelik verdiği haberleri iki kısımda ele aldığımızda bunun ikinci kısmı olan Kıyamet alametlerine dair haberlerin nübüvveti ispat bağlamında hemen hemen hiç kullanılmadıklarını görmekteyiz. Birinci kısımda *fiten ve melâhim* çerçevesinde yer alan ve Peygamber sonrası döneme dair bilgi veren haberler ise bu konuda yazılan literatürün sürekli atıfta bulunduğu ve ispat için kullandığı delillerdir. Ancak dikkatle incelendiğinde söz konusu gaybî haberlerin gelecekte haber verme amacından daha çok teselli ve motivasyon rolü oynadıkları görülecektir. Ayrıca bu delillerin yer aldığı hadis metinlerinin değerlendirmesini ayrı ayrı yapıp bunların sıhhat derecesini, vahiy ürünü mü yoksa Hız. Peygamber'in bir

beşer olarak zan ve tahminin bir sonucu mu olduğunu tespit etmek ve bunların hangi bağlamlarda kullanılacağını belirlemek gerekir. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa geleceğe yönelik ifadeleri ispat-ı nübüvvet bağlamı içinde ve bu literatür çerçevesinde değerlendirmek sıkıntılı gözükmektedir. Her şeyden evvel sübutlarındaki zannilik, ifadelerin büyük oranda net ve açık olmayışı ümmet içindeki bir takım ihtilafları merkeze alması bunların ispat-ı nübüvvet bağlamında kullanılacak işaretler olamayacağını güçlendirmektedir. Bu haberler Hz. Peygamber'in ileride ümmet içinde meydana gelecek ihtilafların özünde değil saf tutan taraflar arasında yer alması onun bazıları tarafından hadiselerle müdahale ettirildiği izlenimini uyandırmaktadır. Hz. Peygamber'in ümmetinin gelecekteki yapılmasına müdahalesi bir takım gaybî haberler vasıtasıyla değil daha çok ümmetinin hayır ve güzelliklerin yanında, şer ve kötülüklerin karşısında olmak gibi genel bir tavsiye niteliğindedir. Bu konuda kitle ve isimlerin birebir Hz. Peygamber tarafından tayini, tespiti ve tavsiyesi düşünülemez. Oysa onun geleceğe dair haberlerinin bir kısmının bağlamı daha sonraki dönemlerde bazı grup ve fırkaların yanında saf tutulması ve onların taraftarı olunmasını işaret edecek nitelikler taşımaktadır. Bu onun nübüvvet görevinin özüne aykırı bir görünüm arz etmektedir. Sonuç olarak şu iki noktanın altının kalınca çizilmesi önem arz etmektedir.

1. Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat bağlamında yukarıda sayılan delillerin belli dönemlerde belli fonksiyonları yerine getirmiş olabileceği düşünülebilir. Ancak bu gün için baktığımızda bunların günümüz dünyasının anlayışı ve bilgileri ışığında ispat metodolojisi içerisinde fonksiyonel olmaları mümkün gözükmemektedir. Bu anlamda İslam Dini ve onun tebliğcisi Hz. Peygamber'in hak olduğunu ispat bağlamında kullanılacak evrensel delilin Kur'ân-ı Kerîm olduğu söylenebilir. Bu sadece teorik bağlamda tespit edilmiş bir vakia konumunda değildir. Günümüz dünyasında İslam ümmetinin hem madden hem de ahlaken harap bir halde olmasına rağmen Yusuf İslam (Cat Stevens) ve Wilfried Murad Hoffman gibi Mühtedilerin İslâm'ı seçmelerinde Kur'ân-ı Kerîm'in etkilerini ve izlerini görmek mümkün.

2. Hz. Peygamber'in peygamberliğini ispat anlamında bir başka önemli delil de Hz. Peygamber'in bizzat kendisi, yani yaşam tarzı ve öğretisinin ölçülü ve dengeli olmasıdır. Hz. Muhammed (a.s.)'den önceki peygamber-

lerin olağanüstü birçok mucizesine karşın Kur'ân-ı Kerîm Hz. Peygamber'in böyle bir mucizesinden detaylı olarak bahsetmez. Bu yüzden o peygamberliğini ilan edip insanları İslam'a davet ettiğinde Mekke'nin ileri gelenleri ve yabancılar zihinlerinde var olan Peygamber imajından dolayı şaşkınlığa düşüp bu mütevazı insanın peygamber olabileceğini bir türlü kabullenemez ve Hz. Peygamber'den olağanüstü bir tavır beklentisi içine girerler. Onun en büyük mucizesi hayatın içinden bir peygamber olması ve bu mütevazılığı ile içinde yaşadığı toplumu dönüştürmesidir. Başka hiçbir delil olmasa bile kısa süre içerisinde yaşadığı toplumu cehaletin karanlığından alıp ahlakın erdemin nurlu yoluna iletmede gösterdiği başarı onun peygamberliği için yeterli olsa gerektir. Bunu onun yaşadığı topluma bakarak çok daha iyi anlayabiliriz. Allah Rasûlü, insanların birbirini haksız yere öldürdüğü, güçlünün çok rahatça zayıf olanın elinden malını aldığı, ne insanın ne de insanlığın bir değerinin kaldığı böyle bir toplumu, 23 sene gibi kısa bir süre içerisinde ilahi vahyin desteği ile adaletli, hoşgörülü, kul hakkına saygılı, ateşe düşmekten korkarcasına harama uzanmaktan sakınan bir topluma dönüştürdü. Bu dönüşümü başarması onun peygamber oluşuna bir başka çağdaş delil olarak ifade edilebilir.